

DEBAT 14. april 2024

Har venstrefløjen glemt hvad frihed er?

Hvorfor vinder de borgerlige i øjeblikket på et frihedsbudskab – og hvordan kan venstrefløjen formulere sit eget frihedsbudskab?

Af Erik Christensen

Debatindlæg er udtryk for skribentens egne holdninger. [Kontakt os her, hvis du selv vil bidrage til debatten.](#)

Nogle er blevet chokeret, mange er blevet forundret over, at Liberal Alliance [vandt skolevalget](#) for skoleelever i 8., 9. og 1.0 klasser meget markant med 30 procent, mod de socialdemokratiske unge med 15 procent, og Enhedslistens, SF's og Alternativets 7, 5 og 1,5 procent.

Mange ville måske umiddelbart tro at i en tid, hvor alle snakker om klimakrise og grøn omstilling, ville det være venstrefløjen og Alternativet, der ville vinde skolevalget. Men det er den modsatte fløj – partier med en ikke særlig grøn profil – der er i fremgang blandt de unge.

Ser man nærmere efter i de politiske programmer til skolevalget, bliver man ikke overrasket over de unges valg. [LÅ har mange populære ting på programmet for de unge](#). Der er noget galt med folkeskolen, derfor bør der være frit skolevalg, og folkeskolen skal i højere grad sættes fri, fri for krav om gruppeeksaminer, styrkelse af fagligheden og flere karakterer, genindførelse af 13-skalaen. Desuden et mere frit gymnasievalg og mindre tvangsfordeling.

Fælles for disse forslag er en modstand imod statslig styring. Denne forståelse af frihedsbudskabet genfindes i endnu mere udstrækning hos den gruppe af unge Venstre-løvere, som i 2023 fik udgivet debatabogen: "Må jeg være fri: Fem Venstrefolk gør op med systemstaten".

Her er budskabet det gamle liberale fra Ronald Reagans dage – at staten ikke er løsningen, men problemet. Staten blander sig i alt for meget, den kontrollerer den enkelte, og det går også ud over de svageste, de syge og velfærd. Desuden bør friheden for markedsaktørerne og forbrugerne på en række områder styrkes

De unge Venstrefolk går helt over gevind i deres "had" til staten. De bruger således begrebet "systemstaten" over 150 gange i deres debatbog, som om denne stat var udemokratisk og befolket af fjender. Hvor sandheden er, at den i de fleste af de seneste 25 år har været demokratisk styret af Venstre statsministre (Anders Fogh Rasmussen og Lars Løkke Rasmussen).

Det er den negative frihed – friheden fra dominans, kontrol og styring, der er populær hos de unge, og altid har været centrale for politisk liberale mennesker.

Arbejdet – eller rettere lønarbejdet – hyldes som frihed

En anden årsag til at vi befinder os i en tid, hvor de borgerlige har erobret frihedsbudskabet, er at de borgerlige – men måske i endnu højere grad socialdemokraterne – hylder arbejdet eller rettere sagt lønarbejdet. Lønarbejdet forbindes med frihed og hyldes som den største grad af frihed i samfundet.

De unge borgerlige fastslår, at arbejde giver frihed, værdighed og mening. Det svarer helt til Kaare Dybvad Beks centrale budskab i hans debatbog: "Arbejdet land", hvor hans hovedsynspunkt er, at arbejdsmarkedet er det væsentligste fællesskab, vi har i det moderne samfund – mere væsentligt end vores demokratiske, politiske fællesskab.

15-20 procent af befolkningen i den arbejdsdygtige alder har nogenlunde konstant været uden for arbejdsmarkedet gennem de seneste 25 år. De har i stedet været på forskellige former for overførselsindkomster. Alligevel mener både de borgerlige og Dybvad Bek, at alle skal ind på arbejdsmarkedet, igennem arbejdspligt og indslusningsløb, uanset at det har vist sig ikke at afhjælpe problemet. Som Bek siger, skal de sidste med – uanset prisen.

Med til at styrke den udbredte opfattelse af at lønarbejde er udtryk for en højtløstbetalt frihed har uden tvivl også været en af de mest populære samfundsforskere, Ove Kaj Pedersen. I "Myten om Den Danske Model" fra 2024 understreger han, at skabelsen af kapitalistiske arbejdsforhold og retten til at kunne sælge sin arbejdskraft har været en af de største samfundsmæssige frihedsforanstaltninger.

For Ove Kaj Pedersen var lønarbejdet en befrielse fra den omfattende arbejdstvang og kontrol, der blev pålagt af adelen og kongen.

Historisk set er der ingen tvivl om, at Ove Kaj Pedersen har helt ret i at friheden til et lønarbejde er en kolossal forøgelse af frihed set i forhold til den omfattende arbejdstvang og kontrol, der tidligere eksisterede.

Men den nye situation blev heller ikke uden tvang. Det blev en udvikling fra en simpel arbejdstvang til en mere sofistikeret arbejdstvang, en tvang til lønarbejde som forudsætning for at modtage offentlig forsørgelse.

Man havde nu et kapitalistisk samfund, hvor alle, der ikke havde en formue at leve af, var underlagt en tvang til lønarbejde. I Grundlovens paragraf 75 ses det, at den, som ikke kan forsørge sig selv, er berettiget til hjælp på betingelse af, at man underkaster sig de forpligtelser, som loven kræver.

Det fortolkes i dag bl.a. således, at man er underlagt en arbejds- og aktiveringspligt. Man er altså tvunget til at forsørge sig selv ved at tage et lønarbejde. Først når man kan dokumentere, at man ikke kan få det, har man ret til hjælp fra det offentlige.

Denne mere sofistikerede, indirekte tvang til lønarbejde problematiseres hverken af de borgerlige eller af socialdemokrater.

Både frihed til lønarbejde og frihed fra lønarbejde

Det er præcis her, venstrefløjen skal sætte ind med sit frihedsbudskab, hvis den skal tilbageerobre frihedsdagsordenen fra de borgerlige.

Venstrefløjen skal ikke benægte, at der ligger en stor frihed i at have et lønarbejde. Det skal ske ved, at venstrefløjen både kæmper for at forbedre mulighederne for at få et lønarbejde og samtidig kæmper for friheden til at fravælge et lønarbejde. Venstrefløjen skal med andre ord arbejde for at sikre alle en garanteret mindsteindkomst, en borgerløn eller ubetinget basisindkomst.

Selvom der ligger et massivt ideologisk pres på alle om at komme ind på arbejdsmarkedet for at blive normal borger i samfundet, er der mange forhindringer for denne indgang – især hvis man kommer fra en situation som syg, arbejdsløs eller på kontanthjælp. Der er skræppe modregningsregler, som betyder, at man mister understøttelsen, når man tager et job, og som betyder, at den økonomiske gevinst mange gange ikke er særlig stor, når man tager et lavtlønsjob. For mange borgerlige er det et argument for at sænke kontanthjælpen – for venstrefløjen er argumentet for at lempe modregningsreglerne.

Arbejdsmarkedet er stadig meget stift. Mange steder kan man kun vælge mellem et fuldtidsjob eller intet job. Dog er der en stigende tendens til deltidsjob eller prækære, kortvarige ansættelser uden beskyttelse og udsigt til understatteelse.

Selvom vi praler af, at vi har et meget fleksibelt arbejdsmarked, er det også besværligt at komme ud af arbejdsmarkedet uden økonomisk tab. De fleste kan ikke umiddelbart forlade deres lønarbejde, uden tab af understøttelse.

Hvis man havde en ubetinget borgerløn eller basisindkomst, ville både indtræden i og udtræden fra arbejdsmarkedet blive gjort betydeligt smidigere.

Traditionelt har de borgerlige lagt mest vægt på den negative frihed – friheden fra statsindgreb – mens socialdemokrater og socialister har lagt mest vægt på den positive frihed – sikring af statslige ydelser til de svageste stillede. Men ofte er tildelingen af disse ressourcer blevet betinget af en modydelse f.eks. i form af arbejde. Hvis tildelingen af de materielle ressourcer gøres ubetinget, som det sker med en ubetinget borgerløn, bliver friheden ikke blot formel, men reel.

Frihed for alle i en verden med naturlige grænser

Friheden må i økologiens tidsalder med klimakrise have andre dimensioner og på nogle områder opfattes mere radikal.

Den økonomiske vækst, som i lang tid har været med til at skabe et større frihedsrum, indskrænker nu friheden på grund af miljøets begrænsninger. Frihedens råderum er blevet mindre, og det bliver nødvendigt at dele råderummet. Nogle tidligere friheder kan i dag kun opretholdes på bekostning af andres frihed og de kommende generationer. Derfor må frihederne gentænkes.

Den franske økohistoriker Pierre Charbonnier udtrykker det på den måde, at den liberale pagt mellem frihed og overflod er brudt. Denne situation kræver en ny forestilling om frihed uden overflod, en integration af den økologiske-materielle virkelighed med en demokratisk og frigørende politik.

Her ligger muligheden for at genopnå nogle dimensioner af friheden, som har været glemt i liberalismens og socialismens tidsalder, nemlig den republikanske frihedsopfattelse. Republikanisme er en politisk filosofi med inspiration fra det antikke Grækenland og Rom, der bygger på en forestilling om medborgerskab og "det fælles bedste". Frihed i den republikanske frihedsopfattelse er forbundet med det politiske fællesskab og enden til igennem politisk handlen at skabe nye fællesskaber.

Den republikanske frihedsopfattelse kan i dag have to sider. For det første friheden fra vækstsamfundets tidligere dominans. Det kan bl.a. ske igennem udvikling af en ubetinget basisindkomst, hvilket vil dæmpe det bestandige krav om skabelse af nye lønarbejdspladser. For det andet indeholder den friheden som mulighed for at skabe nye demokratiske fællesskaber, der bygger på en ny økologisk økonomi.

Den frihedsopfattelse ligner det syn på frihed, som fremføres af venstrefløjen, der især understreger sammenhængen mellem frihed og fællesskab, at friheden finder man sammen med andre – hvorfor skabelsen af stærke fællesskaber ses som en forudsætning for friheden.

Venstrefløjens frihed skal have mange dimensioner

Svagheden i de borgerliges frihedsopfattelse er, at de ikke har forstået, at den liberale pagt mellem frihed og overflod er brudt, og at det er nødvendigt at gøre op med vækstsamfundets frihedsopfattelse.

Det er også karakteristisk, at de unge liberale ikke forbinder det store demokrati med et godt og væsentligt fællesskab. Det ses som noget "tvunget", noget "politikerstyret", hvorimod de idealiserer det frivillige foreningstiv uden at nævne, at det netop i stigende grad er blevet indskrænket i perioder med både en borgerlig og en socialdemokratisk regering.

Venstrefløjens frihedsopfattelse bør have mange dimensioner. Den bør have en negativ dimension -som frihed fra uretfærdige statsindgreb – og en positiv dimension som adgang til væsentlige velfærdsdimensioner.

En ret til en ubetinget eksistensindkomst vil øge muligheden for selverrealisering ved både at skabe frihed til og fra lønarbejde. Endelig vil den republikanske frihed fra dominans give mulighed for at opretholde og skabe nye politiske fællesskaber.

Litteratur

Kaare Dybvad Bek: Arbejdets land. Grønningen 1. 2023.

Charbonniere, Pierre: Frihed og overflod – økologiens politiske idehistorie. Hans Reitzels Forlag 2024.

Christoffer Lilleholt, Linea Søgaard-Lidell & Marie Bjerre, Morten Dahlin og Mads Duedahl: Må jeg være fri – Fem venstrefolk gør op med systemstaten. Gyldendal 2024.

Pedersen, Ove Kaj: Myten om Den Danske Model. Informations Forlag 2024.

Om skribenten

Erik Christensen

Tidligere lektor i samfundsfag på Aalborg Universitet. Medlem af [Borgerindsbevægelsen](#). [Hjemmeside her.](#)

[Læs mere](#)

Kære bruger – du er nu nået gennem et opslag i Solidaritet

Vi håber, at du fik stillet din nysgerrighed eller diskussionslyst.

Allt stof på Solidaritet er frit tilgængelig uden betalingsmur. Men det er ikke gratis at drive et website.

Solidaritet er organiseret som en demokratisk forening, hvis formål er at gøre Solidaritet til platform for venstrefløjens debat i Danmark. Du kan også blive medlem – hvis du ikke allerede er.

Du kan nemt, hurtigt og direkte lave en aftale med Mobilepay, Visa eller Mastercard – og den kan opsiges med øjeblikkelig virkning.

20 kr./md. >
60 kr./md. >
100 kr./md. >
150 kr./md. >

Foreningens indtægter er økonomisk rygrad i Mediehuset Solidaritets drift. Men foreningen er – ud over økonomisk fundament for drift – også et fællesskab, der sammen med ansatte og faste aktivister videreudvikler mediehusets aktiviteter. Læs mere om foreningen: [HER](#)

Nyeste artikler

KRITISK REVY

15. apr. 2024 • Af Peter Raben

Vrede landmand presser EU til at lempe miljøkrav

Med massiv lobbyisme suppleret med militante aktioner forsøger økologisk frænge bønder i...

FAGFORBUND

15. apr. 2024 • Af Dennis Kristensen

Kære Claus – Du har ret et stykke ad vejen, men du ryger alligevel af i svinget

På AA's statuskonference om den danske mødels tilstand, svang Metal-formand Claus Jensen...

◀
▶

Bliv skribent for Solidaritet

Læs mere >

Kontakt

Mediehuset Solidaritet
Griffenflåske 41
2200 København
E-mail: info@solidaritet.dk

Bank: Reg. + kontonummer: 5361 0263004
Mobilepay: 372877

Solidaritets indhold er Copyleft. Læs mere

Følg os her

Facebook
 Instagram
 Twitter

Tilmeld nyhedsbrev

Modtag seneste nyt direkte i din indbakke. Tilmeld dig nedenfor.

Tilmeld

Bliv skribent for Solidaritet

Læs mere >

Mediehuset Solidaritet
Griffenflåske 41
2200 København
E-mail: info@solidaritet.dk

Bank: Reg. + kontonummer: 5361 0263004
Mobilepay: 372877

Solidaritets indhold er Copyleft. Læs mere

Følg os her

Facebook
 Instagram
 Twitter

Tilmeld nyhedsbrev

Modtag seneste nyt direkte i din indbakke. Tilmeld dig nedenfor.

Tilmeld